

JURISPRUDENȚĂ COMENTATĂ ȘI PROBLEME DE PRACTICĂ JUDICIARĂ

CZU: 342.733

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2024.3\(70\).01](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2024.3(70).01)

RĂSPUNDEREA JURIDICĂ PENTRU NEÎNDEPLINIREA OBLIGAȚIILOR DE EDUCARE A COPILULUI

Gheorghe RENIȚĂ,
doctor în drept, USM,
formator INJ
<https://orcid.org/0000-0003-2722-009X>

SUMAR

În Republica Moldova, pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către părinți sau de către persoanele care îi înlocuiesc a obligațiilor de întreținere, educație și formare ale copilului este posibilă aplicarea răspunderii contravenționale. În practică, o astfel de răspundere a fost aplicată și atunci când copilul a comis acte de violență împotriva altui copil în timp ce se afla în custodia instituției de învățământ. În orice caz, răspunderea pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor educaționale, atunci când faptul se manifestă prin comportamentul problematic al copilului la școală, trebuie determinată în funcție de cauza comportamentului. Răspunderea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc trebuie să intervină în ultimă instanță, adică dacă alte remedii nu sunt în măsură să atingă scopul urmărit.

Cuvinte-cheie: dreptul la educație, copil, părinți, siguranță, violență, instituții de învățământ.

Introducere

În conformitate cu articolul 63 alin. (1) din Codul contravențional, neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către părinți sau de către persoanele care îi înlocuiesc a obligațiilor de întreținere, de educare și de instruire a copilului se sancționează cu amendă de la 6 la 15 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 15 la 25 de ore.

În baza acestei norme au fost sancționate mai multe persoane [1]. Două dintre astfel de cazuri au ajuns în vizorul Curții Constituționale. În primul caz, o mamă a fost sancționată pe baza artico-

JURIDICAL LIABILITY FOR FAILURE TO FULFILL THE CHILD'S EDUCATION OBLIGATIONS

SUMMARY

In the Republic of Moldova, for the non-fulfillment or improper fulfillment by the parents or by the persons who replace them of the maintenance, education and training obligations of the child, contravenational liability arises. In practice, such liability was also applied when the child committed acts of violence against another child while in the custody of the educational institution. In any case, the responsibility for the non-fulfillment or improper fulfillment of the educational obligations, when the fact is manifested by the problematic behaviour of the child at school, must be determined according to the cause of the behaviour. The liability of the parents or the persons who replace them must intervene as a last resort, that is, if other remedies are not able to achieve the intended goal.

Key-words: *the right to education, child, parents, safety, violence, educational institutions.*

lului 63 alin. (1) din Codul contravențional pentru că fiul său minor a lovit un alt copil în incinta școlii. În al doilea caz, tot o mamă a fost sancționată pentru îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor părintești de educare a copilului, deoarece copiii ei au lovit un alt copil la pauza dintre reprizele cercului de dansuri pe care îl frecventau.

Persoanele sancționate au contestat procesul-verbal cu privire la contravenție în instanța de judecată. Corelativ, în timpul procesului, avocatul lor a ridicat excepția de neconstituționalitate a articolului 63 alin. (1) din Codul contravențional.

Discuții și rezultate

Autorul excepției de neconstituționalitate a invocat în fața Curții Constituționale că norma contestată este impredictibilă și, astfel, încalcă principiul legalității incriminării. În special, autorul a afirmat că nu există criterii concrete pentru a ca-

lifica o faptă pe baza articolului 63 alin.(1) din Codul contravențional. Totodată, el a susținut că, în lipsa reglementării precise a obligațiilor de educare și de instruire a copilului, părintele nu poate fi sancționat pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a acestora [2, § 17-18].

Mai mult, autorul excepției de neconstituționalitate a afirmat că părinții au dreptul să-și educe și instruiască copiii conform propriilor convingeri. Astfel, norma contestată îi oferă o marjă discreționară largă agentului constatator (în speță, Poliția) și instanței de judecată la aprecierea caracterului corespunzător al îndeplinirii obligațiilor părintești. În fine, autorul a susținut că articolul 63 alin. (1) din Codul contravențional este contrar articolelor 22 (neretroactivitatea legii), 23 (dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle) și 54 (restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți) din Constituție [3, § 19-20].

La rândul său, Curtea Constituțională și-a început analiza prin a nota că articolul 22 din Constituție garantează, împreună cu articolul 7 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, principiul legalității incriminării și a pedepsei penale (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). De asemenea, potrivit jurisprudenței Curții, articolele 1 alin. (3), 22 și 23 din Constituție garantează standardul calității legii penale substanțiale [2, § 27].

La caz, Curtea a observat că norma contestată sub aspectul invocat de autorul sesizărilor operează cu un termen general, *i.e.* obligații de educare și de instruire a copilului. În acest sens, Curtea a notat că, deși certitudinea este dezirabilă la redactarea legilor, aceasta ar putea antrena o rigiditate excesivă. Astfel, formularea legilor nu poate prezenta o precizie absolută [2, § 28].

De altfel, și Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare - Curtea Europeană) a recunoscut în mod constant faptul că multe legi sunt redactate în termeni generali, iar interpretarea și aplicarea lor fac obiectul practicii judiciare. Multe legi utilizează, prin natura lucrurilor, formule mai mult sau mai puțin vagi, ale căror interpretare și aplicare depind de practică [2, § 29].

Deși nu a precizat vreodată întinderea obligațiilor de educare a copiilor, capacitatea educațională și emoțională a părinților reprezintă o chestiune importantă în analiza caracterului necesar al decăderii din drepturile părintești efectuată de Curtea Europeană [2, § 30].

De exemplu, în cauza *Achim v. România*, Curtea Europeană a considerat legitime dubiile autorităților naționale referitoare la capacitatea reclamantilor de a-și crește și educa copiii și maniera în care aceștia își îndeplineau obligațiile părintești. La modul concret, Curtea Europeană a notat că întârzierile de dezvoltare provocate de lipsa stimulării cognitive și de contactul limitat cu alte

persoane, comportamentele anxioase ale copiilor care le-au fost transmise, în opinia tribunalului districtual, de către părinții lor și starea precară de sănătate a mezinului justificau temerile autorităților privind absența unui progres adecvat de dezvoltare și educațional al copiilor (...) [2, § 31].

Totuși, deși obligațiile de educare a copilului nu pot fi încadrate într-o definiție precisă, există principii aplicabile. Pentru Curtea Europeană elementul decisiv în acest domeniu îl reprezintă chestiunea asigurării unui echilibru corect între interesele concurente - cele ale copilului, ale părinților și ale ordinii publice - astfel încât să se încadreze în marja de apreciere oferită statelor în acest domeniu. Cu toate acestea, interesele superioare ale copilului trebuie avute în vedere în mod prioritar și pot, în funcție de natura și importanța acestora, să le depășească pe cele ale părinților (*Achim v. România*, hotărârea din 24 octombrie 2017, § 92) [2, § 32].

Totodată, Curtea Constituțională a subliniat că articolul 29 alin. (1) din Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989, în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993, prevede că educația copilului trebuie să fie îndreptată spre dezvoltarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului și pentru principiile consacrate în Carta Națiunilor Unite. Potrivit Comentariului general nr. 1 la Convenția cu privire la drepturile copilului, valorile prevăzute în articolul 29 alin. (1) reprezintă mai mult decât un inventar sau o listă a obiectivelor pe care educația trebuie să le urmărească, iar promovarea și realizarea acestor valori trebuie să aibă loc în cadrul familiei, însă școlile și comunitățile joacă, de asemenea, un rol important (a se vedea Comentariul general nr. 1 (2001): Scopurile educației, CRC/GC/2001/1, § 6 și 13) [2, § 33].

La nivel național, Curtea Constituțională a accentuat că articolul 48 alin. (2) din Constituție prevede că familia se întemeiază pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor [2, § 34].

În acest sens, Curtea a observat că, prin Ordinul Ministerului Educației nr. 1090 din 29 decembrie 2016, au fost aprobate Instrucțiunile privind evaluarea și dezvoltarea comportamentului elevilor din învățământul primar și secundar. Potrivit acestor instrucțiuni, în cazul în care dirigintele sau învățătorul identifică un comportament problematic, inclusiv atunci când sunt comise acțiuni de violență, acesta trebuie să parcurgă pași concreți. În primul rând, învățătorul sau dirigintele trebuie să comunice cu elevul și să identifice motivele și factorii comportamentului problematic. În consecință, învățătorul sau dirigintele va elabora o modalitate optimă de intervenție. Dacă compor-

tamentul problematic continuă, învățătorul sau dirigintele trebuie să apeleze la ajutorul părinților/reprezentanților legali ai elevului, iar dacă aceștia nu manifestă receptivitate, la asistența psihologului școlar sau a specialiștilor Serviciului de asistență psihopedagogică. Dacă comportamentul problematic al elevului este determinat de mediul familial abuziv, învățătorul sau dirigintele trebuie să informeze în mod obligatoriu coordonatorul acțiunilor de prevenire, identificare, raportare și referire a cazurilor de abuz, neglijare, exploatare și trafic al copilului (a se vedea pct. 20 din Instrucțiunile privind evaluarea și dezvoltarea comportamentului elevilor din învățământul primar și secundar) [2, § 35].

Așadar, Curtea a observat că comportamentul problematic al unui copil nu este perceput, în mod automat, ca o chestiune imputabilă părintelui sau reprezentantului legal. Pot exista factori și situații diverse care să-i provoace copilului un comportament problematic. De exemplu, Instrucțiunile privind evaluarea și dezvoltarea comportamentului elevilor din învățământul primar și secundar prevăd că manifestarea comportamentului problematic poate servi ca un mecanism de apărare, de adaptare și de integrare în grup [2, § 36].

În acest sens, Curtea a remarcat că, potrivit Ghidului metodic cu privire la prevenirea violenței în instituția de învățământ, elaborat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în 2017, este important ca în situațiile de abuz în mediul școlar cadrele didactice să identifice circumstanțele în care a avut loc abuzul, să abordeze și, dacă este necesar, să sancționeze, conform regulamentului instituției, orice act de violență între elevi. Astfel, o modalitate eficientă de încetare a violenței poate fi aplicarea unor măsuri disciplinare prevăzute de regulamentul școlii, *i.e.* observația, mustrarea, transferul temporar în altă clasă, anunțarea poliției, exmatricularea din instituția de învățământ [2, § 37].

În acest context, Curtea a menționat că, având în vedere caracterul de *ultima ratio* al legii contravenționale, care reprezintă o lege cu caracter penal, nu toate conduitele subiecților articolului 63 alin. (1) din Codul contravențional (*i.e.* părinții sau persoanele care îi înlocuiesc) trebuie sancționate contravențional [2, § 38].

Astfel, Curtea a notat că răspunderea pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de educare, atunci când fapta se manifestă prin comportamentul problematic al copilului la școală, trebuie stabilită în funcție de cauza comportamentului. În acest sens, Curtea a notat că în cauza *N.P. v. Republica Moldova*, Curtea Europeană a constatat încălcarea articolului 8 din Convenție, inclusiv pentru lipsa unei analize aprofundate din partea tribunalelor naționale cu

privire la faptul dacă caracterul inadecvat al educației copilului era imputabil incapacității sau refuzului reclamantei de a-i oferi îngrijirea necesară (hotărârea din 6 octombrie 2015, § 79) [2, § 39].

Prin urmare, Curtea a reținut că aspectele dubioase cu privire la neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de educare a copilului urmează a fi clarificate de agentul constatator și de instanța de judecată, ținând cont de circumstanțele precise ale fiecărui caz particular [2, § 40].

În aceste condiții, Curtea nu a constatat existența unei ingerințe în drepturile invocate de autorul excepției de neconstituționalitate. Corelativ, Curtea a menționat că nu este necesar să analizeze caracterul proporțional al acesteia pe baza articolului 54 din Constituție [2, § 41].

Din aceste motive, Curtea a declarat inadmisibilă excepția de neconstituționalitate a articolului 63 alin. (1) din Codul contravențional. Decizia Curții Constituționale a fost pronunțată în 2023.

Ulterior, peste aproximativ un an, Curtea Europeană a pronunțat în cauza *Biba v. Albania* o hotărâre relevantă. Cazul se referă la obligațiile pozitive ale statului în baza articolului 8 (care garantează dreptul la viață privată) din Convenția Europeană cu privire la modul în care remediile legale interne au fost aplicate de către autoritățile naționale în legătură cu o agresiune asupra fiului reclamantului de către un alt elev în timpul unei pauze între lecții la o școală privată. În speță, fiul reclamantului a fost lovit în ochiul drept de un alt elev cu un proiectil de la o catapultă de cauciuc. În consecință, fiul reclamantului a suferit o pierdere de 90% a vederii la ochiul drept. Pentru că elevul care a aplicat violența nu avea la acea vreme 14 ani (vârsta răspunderii penale în Albania), nu a fost începută o urmărire penală cu privire la fapta comisă de el. Reclamantul a formulat o acțiune civilă împotriva școlii și a cerut despăgubiri materiale și morale. Instanțele naționale au respins acțiunea, motivând că solicitarea de despăgubiri trebuia formulată împotriva părinților copilului agresor. Totodată, instanțele naționale au arătat că incidentul a avut loc în una din pauzele dintre lecții și în acel moment copiii nu se aflau sub controlul profesorilor [3].

Curtea Europeană a determinat, mai întâi de toate, dacă în acest caz este aplicabil articolul 8 din Convenție, care garantează dreptul la viață privată. În acest sens, Curtea a susținut anterior, în diferite contexte, că noțiunea de viață privată este un termen larg care nu poate fi definit în mod exhaustiv. Acesta include și integritatea fizică și psihologică a unei persoane. Cu toate acestea, Curtea a subliniat că nu orice act sau măsură a unei persoane private care afectează negativ integritatea fizică și psihologică a alteia va interfera

cu dreptul la respectarea vieții private garantat de articolul 8 din Convenție. Ea a reiterat că este necesar să se ateste un prag de severitate pentru aplicabilitatea articolului 8 din Convenție într-o astfel de situație [3, § 41].

Aplicând aceste principii la prezenta cauză, Curtea Europeană a reținut că părțile nu contestă faptul că un alt elev de la școala privată frecventată de fiul reclamantului l-a rănit pe fiul reclamantului, lansându-i în ochi un proiectil cu catapultă, ceea ce a avut ca rezultat o pierdere de vedere de 90 % în acel ochi. Aceste consecințe sunt de așa natură încât, fără îndoială, au afectat viața de zi cu zi a fiului reclamantului de atunci într-o asemenea măsură încât au avut un efect negativ asupra vieții sale private. În plus, nu pare să existe niciun motiv de principiu pentru care noțiunea de „viață privată” ar trebui să fie considerată pentru a exclude atacurile asupra integrității fizice [3, § 42].

Prin urmare, având în vedere natura și fondul plângerilor reclamantului, Curtea a considerat că acest caz trebuie examinat în baza articolului 8 din Convenție, care implică o obligație a statului de a proteja integritatea fizică și psihologică a unei persoane [3, § 43].

După aceste clarificări conceptuale, Curtea Europeană a stabilit, cu titlu de principiu, că, în contextul furnizării unui serviciu public important precum învățământul, rolul esențial al autorităților educaționale este de a proteja sănătatea și bunăstarea elevilor, ținând seama, în special, de vulnerabilitatea acestora în ceea ce privește vârsta lor fragedă. Astfel, datoria principală a autorităților educaționale este de a asigura siguranța elevilor pentru a-i proteja de orice formă de violență în timp ce aceștia se află sub supravegherea autorităților educaționale [3, § 59].

În ceea ce privește disciplina școlară, Curtea Europeană a reținut că aceasta intră în sfera dreptului la educație și că statul nu se poate absolve de responsabilitate prin delegarea obligațiilor sale unor organisme private sau persoanelor fizice. Curtea Europeană a considerat că același lucru este valabil și în ceea ce privește aspectele legate de disciplina școlară în relațiile dintre elevi [3, § 60].

Referitor la protecția integrității fizice și psihologice a unei persoane față de alte persoane, Curtea Europeană a reținut anterior că obligațiile pozitive ale autorităților - în unele cazuri, în baza articolelor 2 (care garantează dreptul la viață) sau 3 (care prevede că „nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante”) din Convenție și, în alte cazuri, în baza articolului 8, luate izolat sau în coroborare cu articolul 3 - poate include o obligație de a menține și de a aplica în practică un cadru legal adecvat care să ofere protecție împotriva actelor

de violență ale persoanelor private. În contextul violenței în școală, Curtea Europeană a reiterat că articolul 8 din Convenție impune protecția copiilor împotriva oricărei forme de violență sau abuz în instituțiile de învățământ și autoritățile naționale trebuie să pună în aplicare măsuri legislative, administrative, sociale și educaționale adecvate pentru a interzice fără echivoc orice astfel de comportament împotriva copiilor în orice moment și în orice împrejurare și, astfel, să asigure toleranța zero față de orice violență sau abuz în instituțiile de învățământ. Acest lucru se referă, de asemenea, la necesitatea asigurării răspunderii prin căi penale, civile, administrative și profesionale adecvate. În acest context, statul se bucură de o marjă de apreciere în determinarea modului în care să-și organizeze sistemul pentru a asigura respectarea Convenției [3, § 67].

La caz, Curtea Europeană a observat că reclamantul a introdus o acțiune civilă împotriva școlii, solicitând despăgubiri pentru prejudiciul suferit de fiul său în urma unui atac al unui alt elev al acelei școli. Autoritățile naționale au constatat că școala nu era responsabilă pentru că, printre altele, incidentul s-a produs în timpul unei pauze între ore, când autoritățile școlare, în opinia lor, nu au fost în măsură să supravegheze elevii. Cu toate acestea, Curtea Europeană nu a putut fi de acord cu această apreciere. Ea a susținut deja că o instituție de învățământ are, în principiu, obligația de a supraveghea elevii pe toată durata pe care o petrec în grija sa [3, § 71].

În speță, nu se contestă faptul că incidentul în cauză s-a petrecut în incinta școlii în timpul orelor obișnuite de școală și că făptuitorul a fost un alt elev al acelei școli, angajat în acțiuni de mare risc. Se așteaptă ca instituțiile de învățământ să ia măsurile adecvate pentru a preveni utilizarea de către elevi a obiectelor periculoase în incinta școlii sau în custodie. Tragerea unui obiect dur dintr-o bandă de cauciuc către un alt elev este potențial periculoasă și poate cauza răni grave, așa cum s-a întâmplat în acest caz [3, § 72]. Chiar dacă nu se poate aștepta ca personalul didactic să asigure supravegherea constantă a fiecărui elev pentru a răspunde instantaneu oricărui comportament imprevizibil, autoritățile școlare sunt responsabile pentru disciplina școlară, inclusiv în rândul elevilor, în orice moment când elevii sunt la școală sau chiar și în afara ei, dar în custodia școlii. În caz contrar, protecția minorilor în timpul orelor de școală nu ar fi asigurată, deoarece nicio autoritate nu ar fi responsabilă pentru siguranța acestora în pauze. În această privință, Curtea Europeană a observat că instanțele naționale au constatat că benzile de cauciuc, precum cea din care s-a tras cu un obiect către fiul reclamantului, au fost folosite pentru legarea bancnotelor, însă școala nu

a explicat de ce un copil de unsprezece ani a avut nevoie de benzi de cauciuc pentru a păstra banii de buzunar. Reclamantul a susținut că un alt elev a adus 20 de catapulte la școală și le-a distribuit elevilor, care le-au folosit în mod deschis în zilele anterioare incidentului. Aceste afirmații ale reclamantului nu au fost supuse controlului sau abordate în mod adecvat de către instanțele naționale în hotărârile lor motivate [3, § 73].

În ceea ce privește măsurile luate de școală după incident, Curtea Europeană a notat că instanțele interne au constatat că aceasta a strâns donații de la părinții altor elevi și a contactat compania de asigurări, solicitându-i să plătească costurile tratamentului medical al fiului reclamantului. Cu toate acestea, susținerile de fapt invocate de reclamant nu au fost abordate, și anume că acesta nu a fost informat cu promptitudine despre incident și că autoritățile școlare nu au reacționat prompt, asigurându-se că fiul său a primit tratament medical urgent. Curtea Europeană nu a putut face propria apreciere a acestor afirmații; instanțele interne ar fi trebuit să le examineze în mod corespunzător în hotărârile lor motivate [3, § 74].

Curtea Europeană a observat, de asemenea, că instanțele interne au constatat că școala a încheiat contracte de asigurare cu o societate de asigurări care acoperă toți elevii săi și că, prin urmare, reclamantul ar fi trebuit să solicite despăgubiri de la acea companie de asigurări. Cu toate acestea, Curtea Europeană a reținut că școala și nu reclamantul a fost cea care a încheiat contractul cu compania de asigurări. Reclamantul avea dreptul, recunoscut de dreptul intern, de a solicita despăgubiri de la școală. Dacă ar fi obținut despăgubiri, școala ar fi putut solicita rambursarea de la compania de asigurări, dacă ar fi îndeplinite cerințele legale pentru o astfel de rambursare. Prin urmare, este dificil de considerat că, în evaluarea lor generală, autoritățile naționale au avut în vedere principiul interesului superior al copilului [3, § 75].

În aceste împrejurări, Curtea Europeană nu este convinsă că procedura civilă desfășurată în prezenta cauză a oferit o protecție adecvată pentru situația în cauză, în special, având în vedere principiul potrivit căruia copiii și alte persoane vulnerabile au dreptul la o protecție efectivă din partea autorităților. În consecință, Curtea Europeană a constatat că remediu civil disponibil reclamantului în circumstanțele prezentei cauze nu a asigurat o protecție adecvată fiului său împotriva unui atac asupra integrității fizice ale acestuia și că modul în care mecanismele juridice implementate în prezenta cauză a fost defectuos până la punctul de a constitui o încălcare a obligațiilor statului pârât în baza articolului 8 din Convenție,

în special, având în vedere importanța primordială a protecției drepturilor copilului [3, § 76-77]. Curtea Europeană a obligat Albania să-i achite reclamantului suma de 11.700 de euro cu titlu de prejudiciu moral.

În cazul *Biba v. Albania* nu s-a menționat nimic despre o pretinsă sancționare a părinților pentru neîndeplinirea obligațiilor de educare a copilului care a aplicat violența în timpul pauzelor dintre lecții. În schimb, se conturează obligațiile pe care le au instituțiile de învățământ în contextul asigurării disciplinei.

Raționamentele din cazul menționat sunt nuanțate de judecătorul Serghides în opinia sa concurentă. Acest judecător a remarcat că interpretarea și aplicarea de către instanțele naționale a cuvintelor „în timp ce erau sub controlul lor” din articolul 615 din Codul civil albanez, care limitează responsabilitatea profesorilor și a altor persoane care se ocupă de minori pentru a acoperi doar timpul în care elevii sunt în clasă și nu în locul de joacă, era excesiv de restrictivă, arbitrară și nu era compatibilă cu Convenția. Nu a fost în conformitate cu principiul eficacității [6]. În plus, această interpretare nu era compatibilă cu scopul altor norme din dreptul intern, care prevăd că statul trebuie să asigure siguranța profesorilor și elevilor, precum și securitatea instituțiilor de învățământ și a localurilor acestora. Potrivit judecătorului Serghides, articolul 615 din Codul civil albanez ar trebui interpretat și aplicat astfel încât să implice responsabilitatea profesorilor și a altor persoane responsabile în școli, precum și răspunderea statului pentru orice prejudiciu cauzat minorilor în timp ce aceștia sunt la școală, indiferent dacă aceștia sunt în clasă sau în școală, la locul de joacă în timpul pauzei lor. Cu alte cuvinte, atâta timp cât copiii nu sunt cu părinții sau tutorii lor și sunt la școală, școala și statul ar trebui să fie trase la răspundere pentru orice răni pe care le-ar putea suferi din cauza altor copii. O altfel de argumentare ar duce la concluzia absurdă că copiii în pauzele școlare sunt în grija nimănui [4].

Dar această abordare nu a fost susținută de toți judecătorii Curții Europene care au examinat cazul *Biba v. Albania*. Hotărârea Curții a fost adoptată la limită, i.e. cu patru voturi la trei.

În opinia separată la această hotărâre se arată că „raționamentul majorității presupune – care, de altfel, nu ține cont de legislația internă aplicabilă – că statele au o obligație pozitivă prin care toate instituțiile de învățământ, atât private, cât și publice, sunt obligate să asigure în orice moment siguranța elevilor lor și sunt responsabile pentru demonstrarea incapacității lor de a preveni orice daune care ar putea apărea. Aceasta înseamnă introducerea unei prezumții de răspundere a statului pentru orice incident care are loc într-o institu-

ție de învățământ – chiar și în una privată” [5, § 8].

De asemenea, potrivit opiniei separate la hotărârea în cauză, „instanțele naționale nu au exclus niciodată dreptul de a solicita repararea prejudiciului cauzat victimei, deoarece au sugerat că o astfel de solicitare trebuie formulată împotriva părinților minorului agresor (...). Cu toate acestea, nimic nu indică faptul că reclamantul a urmat această cale. În consecință, reclamantul nu s-a aflat într-o situație de denegare a justiției. A ales să introducă o acțiune în despăgubire împotriva școlii private a copilului său în instanța civilă. În consecință, nu este de competența statului să suporte acum costul unei strategii procedurale eșuate și, astfel, să își asume răspunderea pentru neglijența unei entități private” [5, § 10].

Cine are dreptate? Desigur, discuțiile pot continua. Dar mă opresc aici, cu precizarea că este posibilă o dezvoltare a jurisprudenței analizate.

Concluzii

Obligațiile de educare și de instruire a copilului au un conținut larg. Acestea pot varia în timp și spațiu, mai ales în epoca noastră, caracterizată printr-o evoluție profundă și adesea divergentă a opiniilor în materie. Practica judiciară atestă că în cazul nerespectării obligațiilor de educare a copilului este sancționat, de regulă, un singur părinte, probabil, cel care răspunde la apelurile poliției/administrației școlii sau care se prezintă la poliție/la școală atunci când copilul a comis vreo faptă reprobabilă. Totuși, în baza articolului 51 alin. (3) din Codul familiei, copilul are dreptul la educație din partea părinților, nu doar din partea unui singur părinte. Iar conform articolului 58 alin. (1) din Codul familiei, părinții au drepturi și obligații egale față de copii, indiferent de faptul dacă copiii sunt născuți în căsătorie sau în afara ei, dacă locuiesc împreună cu părinții sau separat. Aceste aspecte trebuie luate în considerare de agentul constatator și/sau de instanța de judecată.

În orice caz, cert este faptul că articolul 63 alin. (1) din Codul contravențional (care stabilește răspunderea pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către părinți sau de către persoanele care îi înlocuiesc a obligațiilor de întreținere, de educare și de instruire a copilului) nu trebuie aplicat în mod automat, ci ca *ultima ratio*.

Răspunderea pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de educare, atunci când fapta se manifestă prin comportamentul problematic al copilului la școală, trebuie stabilită în funcție de cauza comportamentului.

Nu orice faptă reprobabilă a copilului este consecința neîndeplinirii sau îndeplinirii necorespunzătoare de către părinți sau de către perso-

nele care îi înlocuiesc a obligațiilor de întreținere, de educare și de instruire a copilului. Iar orice dubii cu privire la neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de educare a copilului urmează a fi clarificate de agentul constatator și de instanța de judecată, ținând cont de circumstanțele precise ale fiecărui caz particular. În acest sens, Decizia Curții Constituționale nr. 147 din 31 octombrie 2023 a oferit îndrumări utile pentru subiecții dotați cu competența aplicării legii contravenționale.

Totodată, faptele de violență comise de copii în timp ce aceștia se aflau în custodia instituțiilor de învățământ (chiar dacă faptele au fost comise în pauzele dintre lecții) urmează a fi abordate și din perspectiva obligațiilor pozitive care decurg din articolul 8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului. În asemenea cazuri, și instituțiile de învățământ (publice sau private) poartă o responsabilitate și, respectiv, o răspundere, în special, de a despăgubi persoana care a avut de suferit. O astfel de concluzie rezultă din cazul *Biba v. Albania*. Raționamentele din această hotărâre sunt aplicabile, în mod corespunzător, și în privința Republicii Moldova, ca stat parte la Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Referințe bibliografice

1. Contravenții constatate în anul 2023. https://statistica.gov.md/ro/contravenții-constatate-in-anul-2023-9478_61204.html (vizitat 01.06.2024).
2. Decizia Curții Constituționale nr. 147 din 31 octombrie 2023 de inadmisibilitate a sesizărilor nr. 129g/2023 și nr. 166g/2023 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 63 alin. (1) din Codul contravențional (neîndeplinirea obligațiilor de educare a copilului). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2023, nr. 468-471/19.
3. Case of *Biba v. Albania*, Application no. 24228/18, Judgment of 7 May 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-233411> (vizitat 01.06.2024).
4. Concurring opinion of Judge Serghides in Case of *Biba v. Albania*, Application no. 24228/18, Judgment of 7 May 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-233411> (vizitat 01.06.2024).
5. Joint partly dissenting opinion of Judges Pastor Vilanova, Schukking and Roosma in Case of *Biba v. Albania*, Application no. 24228/18, Judgment of 7 May 2024. <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-233411> (vizitat 01.06.2024).
6. Serghides G.A. The Principle of Effectiveness and the European Convention on Human Rights. In: D'Abra D., Ducoulombier P., Eckert G., Jacqué J.P. and Wachsmann P. (eds). *Mélanges en L'Honneur de Florence Benoit-Rohmer - Les droits de l'homme, du Conseil de l'Europe à l'Union européenne*. Bruxelles: Bruylant, 2023, p. 545-546.